

В. П. Гудзь, П. П. Дяченко, П. Д. Завірюха, С. А. Різель, В. В. Снітинський

Агрономічна освіта

АГРОНОМІЧНА ОСВІТА – різновид професійної освіти, що дає теоретичні знання і практичні навички з вирощування рослин, організації виробництва та первинного перероблення сільськогосподарської продукції. В Україні з прадавніх часів знання про нар. агрономію тогочасної системи натурального господарства з найпростішими засобами оброблення та угноєння ґрунту, збирання збіжжя та його перероблення для споживання передавалися з покоління в покоління. У 2-й пол. 19 ст. поряд з поширенням гуманітарних знань, розвитком природничих і технічних наук зароджується і поширюється [агрономія](#). Це зумовило виникнення інститутів, лаб., дослід. станцій і полів. Наприкінці 19 ст. під наглядом губерн. і повітових земств силами укр. землероб. інтелігенції організовано мережу перших дослід. агроном. установ: Полтавську (1884), згодом – Херсонську, Одеську та ін. контрольно-насінневі станції, що спочатку мали назву дослід. полів. У Рос. імперії, до складу якої входила частина земель України, наприкінці 19 ст. систему с.-г. освіти склали вищі, середні та нижчі навч. заклади, а також різноманітні курси. Навчання залежно від рівня підготовки тривало 2,5–5,5 років. У підросійській Україні діяло лише 3 середні с.-г. заклади: Харків. землероб. училище (засн. 1855), Уман. училище землеробства і садівництва (утвор. 1864) та Херсон. земське с.-г. училище (засн. 1883). Були також нижчі с.-г. навч. заклади 1-го та 2-го розрядів – казенні та приватні. Поширенню А. о. сприяла діяльність двох мереж дослід. полів із центром у Києві, всерос. товариства цукровозаводчиків та київ. товариства с. господарства, а також вихід с.-г. часописів «Хозяйство» (орган Пд.-рос. товариства с. господарства) і «Южно-русская сельскохозяйственная газета» (вид. Харків. товариства с. господарства). Визначну роль у становленні та розвитку агроном. науки й освіти відіграла активна громад., пед. та наук. діяльність Д. Менделєєва, П. Сльозкіна, [В. Колкунова](#), [Є. Вотчала](#), [М. Кулешова](#), Б. Рождественського, О. Соколовського, М. Малюшицького, [М. Годліна](#), А. Михаловського, [О. Ізмаїльського](#), С. Рубіна, В. Ротмістрова, Ф. Попова, [П. Власюка](#), [О. Душечкіна](#), В. Лебедєва, І. Толмачова та ін. На 3х. Україні наприкінці 19 – поч. 20 ст. існувало декілька центрів А. о. і науки. Велику роль у розповсюдженні агроном. знань серед селян Галичини відігравала «Просвіта». До 1908 із 332 виданих нею найменувань книжок – 80 присвячені с.-г. тематиці. Після 1908 розпочалося видання серії госп. книжок, всього вийшло 6 підручників у 8 томах. Агрономи

«Просвіти» В. Король, А. Гарасевич, С. Кузик, окрім викладання у читальнях, заклали дослідні поля. Після 1910 цю діяльність перебрав на себе фахівець товариства «Сільський господар», яке від 1912 призначало своїх фахівців окремими агрономами. «Просвіта» і «Сільський господар» практикували направлення стипендіатів на навчання у вищі с.-г. заклади у Дублянах, Кракові, Відні. Від 2-ї пол. 20-х рр. до 1939 товариство «Сільський господар», очолюване Є. Храпливим, згуртувало понад 150 агрономів для наук.-практ. роботи серед укр. селян. При товаристві активно діяв Хлібороб. вишкіл молоді, видавалися ж. «Сільський світ», «Сільський господар» (тижневик і річний календар), «Нове село» з додатками, «Молоде село», «Колосся», «Золотий колос». 1925 засн. [Агрономів українських спілку](#), яка від 1927 діяла в тісній співпраці з товариством «Сільський господар» і видавала під ред. Є. Храпливого «Український агрономічний вісник». Найвизначніші агрономи цієї доби: Є. Храпливий, [Є. Архипенко](#), [П. Зелений](#), [Р. Голод](#), [О. Дучимінська](#), А. Романенко, П. Дубрівний, В. Вакулевський, М. Снітинський, В. Вацик, Б. Підлісецький, Б. Саболта. Агроном. наука і освіта розвивались також завдяки діяльності Галиц. госп. товариства. Його зусиллями і коштами 1856 засн. біля Львова Дублян. рільничу школу, на базі якої згодом постав Львів. аграр. університет. Товариство заснувало також низку серед. і нижчих с.-г. шкіл, провело сотні курсів та семінарів з найрізноманітніших проблем с. господарства. Наприкінці 19 – поч. 20 ст. сформувався Дублян. с.-г. навч.-вироб. комплекс, який і став гол. осередком А. о. і наук. агрономії. Діяли наук. школи проф. [К. Мічинського](#), [Й. Мікуловського-Поморського](#), [К. Шульца](#). Після 1-ї світової війни виникли агроном. школи [Б. Свентоховського](#), [Ч. Канафойського](#), [М. Мусеровича](#), [Д. Шимкевича](#). По 2-й світ. війні було створ. Львів. с.-г. інститут (від 1996 – університет), де склалися наук. школи [Г. Кияка](#), [Г. Андрущенко](#), [І. Нечипорчука](#), [Г. Западнюка](#), [М. Гіліса](#), [В. Ступакова](#), [І. Проскури](#). Його випускниками були понад 12 тис. фахівців-агрономів, понад 7 тис. агрономів пройшли перепідготовку. Нині в Україні фахівців-агрономів готують 20 ВНЗів: 12 університетів, 6 академій і 2 інститути, а також 110 технікумів і 18 коледжів, з яких 8 входять до складу Нац. аграр. університету (Київ). Відомі своїми наук. школами з агрономії Харків., Крим., Білоцерків. аграрні університети, Уман. та Кам'янець-Поділ. с.-г. академії. Навч. процес на ф-тах агроном. напрямку (агрономічному, агрохімії та ґрунтознавства, захисту рослин, плодовоовочевому, селекції та генетики с.-г. рослин) у ВНЗах забезпечують понад 11 тис. наук.-пед. і пед. працівників, у складі яких бл. 500 д-рів і 3 тис. канд. наук, що становить понад 75 % виклад. складу; понад 60 % мають наук. звання професора чи доцента. Поповнення наук.-пед. кадрів здійснюється через їх підготовку в магістратурі, аспірантурі та докторантурі, що діють в аграр. ВНЗах 3–4-го рівнів акредитації, а також шляхом отримання спеціалістами с. господарства другої вищої освіти на пед. ф-тах. Нині з понад 170 тис. студентів, що навчаються у аграр. ВНЗах України, бл. 10 тис. є студентами факультетів агроном. напрямку, зокрема за спеціальністю агрономія – 6,5 тис., плодовоовочівництво та переробка – бл. 2 тис., на ф-тах агрохімії та ґрунтознавства і захисту рослин – відповідно бл. 500 і 800 студентів. Структура прийому до аграр. ВНЗів передбачає

підготовку за держзамовленням 54 %, решта – за рахунок юрид. та фіз. осіб. Щорічний випуск зі стаціонару становить понад 8 тис. молодих фахівців усіх напрямків із ВНЗів 3–4-го рівнів акредитації та понад 15 тис. випускників із ВНЗів 1–2-го рівнів акредитації, з яких 90 % отримують направлення на роботу. В останні 5 років підготовка фахівців у аграр. ВНЗах ведеться за ступеневою формою: від мол. спеціаліста, бакалавра, спеціаліста до магістра, канд. і д-ра с.-г. наук.

Рекомендована література

1. Яхінсон І. З історії хліборобської культури. К., 1926;
2. Храпливий Є. Ширення сільськогосподарських знань серед українців на західноукраїнських землях // Наук. зап. Укр. Технічно-Господар. Інституту. т. І, 1948;
3. Парахнин Н. В., Вартанянц В. Г. Высшее сельскохозяйственное образование в СССР. К., 1991;
4. Аграрна освіта України: Буклет. К., 2000.

Бібліографічний опис:

Агрономічна освіта / В. П. Гудзь, П. П. Дяченко, П. Д. Завірюха, С. А. Різель, В. В. Снітинський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-42598>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).